1. Kerk, geloof en zingeving in een postseculiere samenleving

1.1 Inleiding en vraagstelling 4

1.2 De actuele situatie van God in Nederland 6

1.2.1 God in Nederland in 2015 7

1.2.2 Cijfers van 'God in Nederland' 8

1.3 Religie verdwijnt niet, maar verandert van vorm 9

1.3.1.Terminologie: religie en transcendentiebesef 9

1.3.2 Eén werkelijkheid 10

1.4 Ontwikkelingen binnen het atheïsme 11

1.4.1 Twee soorten atheïsten 11

1 .4.2 Nieuwe atheïsten 12

1.4.2 Religieuze atheïsten 14

***1.5 Ongelofelijk*, over de goede kanten van religie en kerk, hun verdwijnen en hun comeback** 15

1.5.1 Heftige secularisatie in Nederland 16

1.5.2 De lege publieke ruimte 17

1.5.3 Wat verloren ging 17

1.5.4 De christelijke bakermat 17

1.5.5 Binding of autonomie 18

1.5.6 Opmars van spiritualiteit 19

1.5.7 Nieuwe vormen 19

1.6 Het belang van rituelen 20

1.6.1 Ger Groot over rituelen 20

1.6.2 De uitvaart van Kellendonk 20

1.6.3 De waarde van rituelen – over het boek van De Dijn 21

1.7 Conclusies 21

1.7.1 Het religieuze en zijn oorsprong 22

1.7.2 De spirituele kracht van de kerken 23

1.7.3 Over atheïsme en nihilisme 24
1.7.4 Nihilisme en zinloosheid 25
1.7.5 Belang van de rite 26
1.7.6 Wat de teloorgang van kerk en geloof voor mij betekenen 26
1.7.7 Vooruitblik 27
1.7.8 Het vraagstuk van de continuïteit en de binding 28

2. Intermezzo 28

2.1 Alex Roeka 29
2.2 Een avond praten met Nick Cave 30

3. Popmuziek in de kerk 33

3.1 De revolutie van de popmuziek 34
3.2 Waarom popmuziek in de kerk 35
3.3 Mijn ervaringen met werken met popmuziek in de kerk 35
3.3.1 Gespreksavonden en presentaties 35
3.3.2.Vieringen 36
3.3.3 Popdiensten als evenementen 37
3.3.4 Popmuziek in reguliere kerkdiensten: Blended Worship 38
3.4 Waarom popmuziek in de kerk? Een paar antwoorden 40

4. Literatuurlijst 42

Woord vooraf

'Het leven heeft geen zin, maar ik wel', de titel van dit studieverslag heb ik ontleend aan een uitspraak van de zanger en cabaretier Maarten van Roozendaal (1962-2013). Het is ook de titel van de biografie over zijn leven[1]. Deze titel heb ik uitgekozen omdat er een spanning in zit die mij veelbetekenend lijkt voor onze samenleving. Aan de ene kant zijn veel mensen doordrongen van de (atheïstische/nihilistische) levenswijsheid, dat het leven (op zich) geen zin heeft. Een gegeven dat zich lijkt op te dringen vanuit de wetenschap. Tegelijk is het moeilijk leven met die gedachte. Gelukkig leven de meeste mensen *minimaal alsof* het leven zin heeft. Er zit dus op dat terrein een spanning: met je verstand vinden dat het leven geen zin heeft, maar je daar in het dagelijks leven niet veel van aantrekken, zoals de uitspraak van Van Roozendaal suggereert. De titel raakt wat mij betreft dus aan de problematiek en spanning van het spirituele en de zingeving in onze samenleving, en dat is een belangrijk thema in dit studieverslag.

[1] Patrick van den Hanenberg, *Het leven heeft geen zin maar ik wel,* Nijgh en Van Ditmar, 2019